

Norsk vannkraftkompetanse, hvor lenge har vi den?

Norsk utviklingshjelp har i stor grad vært basert på prinsippet hjelp til selvhjelp. Så også hva angår den bistanden hvor Norge deler sin kunnskap om et fagområde, hvor vi er blant de beste i verden: Kunnskapen om vannkraft.

Norge bidrar både i Asia og Afrika med kunnskap om hvorledes vannkraftressurser kan kartlegges, utbygges og forvaltes. Dette er bistand som ytes både av kommersielle firmaer og av offentlige etater, ofte i tett samarbeid.

Den enkle løsningen ville vært å yte såkalt teknisk assistanse, dvs. for Norge å gå inn, utføre den etterspurte oppgaven og så levere et ferdig produkt i form av en rapport, et anlegg, et lovverk. Norad, som i all hovedsak er oppdragsgiver, har imidlertid satset på en mer langsiktig nytte av bistanden, ved at denne i stor grad er basert på institusjonsutvikling. Dette er tidkrevende, varige løsninger, som kan være vanskelig å prissette, men som innebærer rekruttering, opplæring, langsiktig kompetanseoverføring m.m. Gevinsten for mottaker er en generell heving av kompetansenivået i egne fagmiljøer, ikke minst ringvirkningen av videreformidling av nyervervede kunnskaper.

Det er imidlertid en bekymrende tendens til at enkelte bistandsmottagende land nå velger nøkkelferdige løsninger, hvor giverne går inn og utfører et oppdrag utelukkende med eget personell. Som eksempel kan nevnes Kina som gjør dette flere steder i Afrika. Mottager mottar et ferdig produkt, men prosessen har hverken skapt lokal sysselsetting eller satt varige spor i form av hevet kompetansenivå hos mottager. Til gjengjeld kan denne løsningen synes billigere for mottager, som gjerne tenker i kortsiktige budsjetter fremfor i langsiktig verdiskapning.

Store deler av norsk bistand kanaliseres via multilaterale banker, som Verdensbanken. Det er derfor oppmuntrende å merke seg at Verdensbanken de siste årene har endret sin holdning til vannkraft. Vannkraft er blitt omdefinert, og betegnes i dag, i motsetning til tidligere, som fornybar, bærekraftig energi. Det er dette verden vil ha og det er dette Norge kan. Kort oppsummert kan man påstå at holdningen i Verdensbanken i den grad er endret at representanter for Verdensbanken selv hevder å ha gått fra "Damned dams" til "Dams! Dams!".

Innen bistand er det mange nasjoner som ønsker å være fanebærere, som ønsker å bli sett som innehaver av fasiten for å løse problemer relatert til avløpsrensing, produksjon av drikkevann osv. Det er et tankekors at ikke Norge i større grad ønsker å profilere seg som innehaver av verdens anerkjennelse innen vannkraft.

Helse og utdanning er høyt prioritert innen bistand, og vil fortsatt være det, men en positiv samfunnsutvikling er også avhengig av energi. I en verden med økende fokus på global oppvarming og de miljøproblemer forskjellige energi-

kilder medfører, vil vi trolig se en økt etterspørsel etter vannkraft og vannkraftkompetanse. Det er gigantprosjektene i Kina og Etiopia som får medias umiddelbare oppmerksomhet, men på lengre sikt vil man forhåpentligvis også få økt oppmerksomhet omkring vannkraftbistand på micro-nivå. På samme måte som micro-kreditter mange steder har bidratt til å heve levestandarden på landsbygda, vil utbygging av mini- og micro-kraftverk kunne bidra til bedret infrastruktur i områder som ellers ikke kan nås av de større kraftverkene. Dette er noe som det norske vannkraftmiljøet kan mye om.

Norsk ekspertise er etterspurt, og må sies å være i verdensklasse. Det er ikke uten grunn at en rekke land som f.eks. Angola, Mosambik, Filippinene, Nepal, Bhutan, Øst-Timor m.fl. ønsker seg norske rådgivere.

Norge har, og har hatt et bredt og dynamisk vannkraftmiljø, men det er i ferd med å tynnes i rekkene. Gjennomsnittsalderen på ekspertene er i dag relativt høy og nyrekrutteringen er minimal. En av grunnene til at vi kan bidra med store ressurser i bistandssektoren er nettopp det at utbyggingen av større vannkraftanlegg i Norge er slutført. Den kompetansen vi fortsatt har må i økende grad til utlandet for å finne adekvate utfordringer. Det er med andre ord ingen nybrottsplaner eller gigantprosjekt i Norge som kan lokke unge til studiene. Rekrutteringen til vannkraftrelaterte studier står derfor ikke i forhold til den internasjonale etterspørselen etter norsk vannkraftkompetanse. Men hvor kjent er denne etterspørselen?

Regjeringen finansierer et omfattende bistandsprogram om ”olje for utvikling”, og hvor det er satt av betydelige midler, bl.a. for å videreformidle norsk petroleumskompetanse. Noe lignende initiativ er ikke tatt vedrørende vannkraft. Vannkraft er imidlertid grundig utredet, senest av NORAD og UD i 2005/06, men den internasjonale promoteringen av norsk vannkraftkompetanse er uteblitt. I mellomtiden har både Norad og UD gjennomgått omfattende omorganiseringer. Konsekvensen er blitt at beslutningen om valg av bistandsprosjekt stadig oftere fattes av ambassadeansatte med varierende innsikt i vannkraft og energi, uten at Norad eller norske fagmiljø konsulteres. Faren er at Norge nå mister sitt momentum, og i mangel av et tydelig norsk engasjement vil bistandsmottagerne velge bort vannkraft som fornybar, bærekraftig energi, til fordel for billige, kortsiktige løsninger.

Heldigvis fylles norske læresteder med ivrige, dyktige og motiverte studenter fra bistandsland som fortsatt har uutnyttede vannkraftressurser. Dersom man skulle våge å spå om fremtiden, kan man forestille seg at Norge om få ti-år må hente inn ekspertise fra disse, for å kunne vedlikeholde egne anlegg. I så måte må det kunne sies at bistanden har vært ”vellykket”, ved at også Norge som giver får langsiktig utbytte av erfarings- og kunnskapsformidlingen!